

10.

międzynarodowy festiwal muzyczny

CHOPIN

i JEGO

EUROPA

2014

(od Chopina i Griega
do Panufnika)

The 10th International Music Festival
CHOPIN AND HIS EUROPE
[From Chopin and Grieg to Panufnik]

25.08

Poniedziałek, g. 17.00

Monday, 5.00 p.m.

Sala Kameralna Filharmonii Narodowej

Warsaw Philharmonic Chamber Hall

Recital fortepianowy **Piano recital**

CLARE HAMMOND

program **programme**

Johann Sebastian Bach [1685–1750]

Concerto nach italiänischem Gusto

BWV 971 (1735)

(część bez oznaczenia tempa
movement without tempo marking)

Andante

Presto

Jean Sibelius [1865–1957]

Cinq morceaux op. 75 (1914)

När rönner blommar

Den ensamma furan

Aspen

Björken

Granen

Aleksander Skriabin [1872–1915]

Alexander Scriabin

Preludium i Nokturn na lewą rękę op. 9
(1894)

Prelude and Nocturne for the Left Hand,
Op. 9

Dinu Lipatti [1917–1950]

Sonatina na lewą rękę (ok. 1941)

***Sonatina for the Left Hand* (c.1941)**

Allegro

Andante espressivo

Allegro

[przerwa **intermission**]

Fryderyk Chopin [1810–1849]

Etiudy op. 25 (przed 1837)

***Etudes, Op. 25* (before 1837)**

nr 1 *As-dur* **No. 1** in A flat major

nr 2 *f-moll* **No. 2** in F minor

nr 3 *F-dur* **No. 3** in F major

nr 4 *a-moll* **No. 4** in A minor

nr 5 *e-moll* **No. 5** in E minor

nr 6 *gis-moll* **No. 6** in G sharp minor

nr 7 *cis-moll* **No. 7** in C sharp minor

nr 8 *Des-dur* **Nr. 8** in D flat major

nr 9 *Ges-dur* **No. 9** in G flat major

nr 10 *h-moll* **Nr. 10** in B minor

nr 11 *a-moll* **Nr. 11** in A minor

nr 12 *c-moll* **Nr. 12** in C minor

Andrzej Panufnik [1914–1991]

Twelve Miniature Studies (Nr **Nos.** 7–12)

nr 7 **No. 7** *Sempre fortissimo, senza*
pedale e molto secco

nr 8 **No. 8** *Sempre pianissimo, con*
pedale e molto espressivo

nr 9 **No. 9** *Sempre fortissimo e molto*
apassionato

nr 10 **No. 10** *Sempre pianissimo*
e molto dolce

nr 11 **No. 11** *Sempre fortissimo e molto*
veloce

nr 12 **No. 12** *Pianissimo e crescendo*
poco a poco il fortissimo

W roku 1729 Johann Sebastian Bach objął stanowisko dyrektora Collegium Musicum – stowarzyszenia profesjonalnych muzyków i studentów, założonego 20 lat wcześniej przez Georga Philippa Telemanna. Zainspirowany nowym zajęciem Bach wkrótce wydał nowe arcydzieło: 4-częściowy cykl *Clavier-Übung* ukazał się w latach 1731–1741 i zgodnie z tytułem zawierać miał wszechstronne „ćwiczenia klawiszowe”. Wśród zebranych tu kompozycji znalazły się partity, opracowania chorałowe oraz wieńczące ów monumentalny projekt *Wariacje Goldbergowskie* w tomie IV. Opublikowany w 1735 roku tom II mieścił *Koncert włoski* i *Uwerturę francuską*. *Koncert* od początku wzbudził zachwyt: „utwór ten jest ułożony w sposób najlepszy dla tego rodzaju kompozycji – żarliwie zapewniał w recenzji z 1739 roku niegdyśjszy oponent Bacha Johann Adolph Scheibe. – Któż nie przyznałby od razu, że ten koncert klawesynowy musi być uważany za doskonały wzór dobrze pomyślanego koncertu solowego? Obecnie bylibyśmy w stanie wymienić bardzo niewiele koncertów o tak wybornych przymiotach i opracowanych tak porządnie, albo nawet żadnego”. Podobną genezę, jak olśniewający Bachowski *Koncert*, miawały fortepianowe kompozycje Jeana Sibeliusa, jednego z XX-wiecznych mistrzów symfonii, tworzących w wąskim przesmyku stylistycznym pomiędzy gasnącym romantyzmem a wschodzącym modernizmem. Przez całe życie Sibelius pisał fortepianowe miniatury. Tworzył je mimochodem, ot, by poćwiczyć muzyczne pomysły. W takim momencie, jako wprawka do pochodzącej z 1915 roku *V Symfonii*, powstał cykl *Drzewa* (*Cinq morceaux*) op. 75. Lakoniczne, ujmujące urokiem i prostotą miniatury mają programowe tytuły – wsluchujemy się w kwiaty jarzębiny, samotność sosny, osikę, brzozę i świerk. Przejmująco dziwna – tak

określił ją Witold Lutosławski – jest owa muzyka Sibeliusa, kołysząca gałęziami akordów, otwierająca pąki melodii. Poetyckie i odurzające są *Preludium i Nokturn na lewą rękę* op. 9 Aleksandra Skriabina. Młody autor napisał je, gdy zmagał się z kontuzją prawej ręki, by ćwiczyć sprawność drugiej dłoni. Kompozycja jest tak gęsta i intensywna, że zamknąwszy oczy, by nie spoglądać na pianistę, można by się nie domyślić, że przeznaczona jest tylko na jedną rękę. Zdaje się przy tym utkana z motywów to Chopinowskich, to Debussy’owskich – jakby pochwycił Skriabin przerwane wątki myśli obu arcymistrzów i poprowadził je dalej. Na lewą ręką skomponował też w 1941 roku *Sonatinę* Dinu Lipatti, rumuński pianista, urodzony w roku 1917 i zmarły w 1950. *Sonatinę* porównuje się z dorobkiem Béli Bartóka – nie bez racji, choć szczególne podobieństwo łączy ją z fortepianową *Sonatą* Igora Strawińskiego z 1924 roku. Analogie są wyraźne w pierwszych częściach, w których zasadą jest jednostajny, chromatyczny ruch, powiązane wspólną myślą są także sarabandowe części drugie. W finałach obu kompozycji wybrane fragmenty zdają się wzajem w sobie przeglądać. Tragicznie krótkie życie, ale przede wszystkim niespotykana wrażliwość muzyczna i słodczy gry uczyniły z Lipattiego legendę XX-wiecznej pianistyki. Perfekcjonista – starannie konstruował swój repertuar, w którym ważne miejsce zajęła muzyka Chopina. W 2010 roku na targach MIDEM w Cannes przyznano nagrodę w kategorii MIDEM Chopin Award. Miano najlepszej płyty wszech czasów otrzymał album Dinu Lipattiego z lat 40., z wyborem walców Chopina, dopełnionych *Barkarolą*, *Nokturnem Des-dur* i *Mazurkiem cis-moll*. Lipatti potrafił dotknięciem ożywić Chopinowski fortepian.

Gdy młody Chopin przystąpił do pisania swego drugiego cyklu *Etiud* wydanych w 1837 roku jako op. 25, jednym z jego celów było zapewne badanie granic możliwości fortepianu. Przed Chopinem etiuda była gatunkiem edukacyjnym – jego etiudy tworzą osobny świat, a fortepian staje się bezgraniczny. „Ale, na cóż zda się opis! – wykrzykuje Robert Schumann, porzucając opowieść o Chopinowskich *Etiudach*. – Wszystkie są przecież objawem jego śmiałej siły twórczej, dziełem prawdziwej poezji [...]”.

Siłę przekraczania granic ma również introspektywny cykl *Dwunastu miniatur*owych studiów Andrzeja Panufnika. Kompozytor studiuje dźwięk, posuwając się po kole kwintowym, sprawdza barwy brzmień, zagłębia się w klawisze, wypróbowuje tempo i rytm – a my wyjdziemy oszołomieni, onieśmieni przelotnym, lecz niezapomnianym kontaktem z wewnętrznym światem artysty. (ks-k)

Napisany w roku 1947 *Krąg kwintowy* (12 *Miniature Studies*) to pierwszy utwór Andrzeja Panufnika skomponowany po zakończeniu drugiej wojny światowej (wcześniej dokonał rekonstrukcji kilku utraconych podczas wojny partytur), a zarazem pierwszy przeznaczony na fortepian solo (w całym dorobku Panufnika jest ich zaledwie trzy, fortepian odgrywa jednak często niebagatelną rolę w jego utworach orkiestrowych). *Krąg kwintowy* to cykl 12 etiud utrzymanych w tonacjach odległych od siebie o kwintę, według zasad koła kwintowego – stąd tytuł kompozycji. Panufnik utrzymuje tutaj nawet znaki przykluczowe odpowiadające kolejnym tonacjom – całość otwiera Preludium cis-moll, po którym następują: Interludium fis-moll, Etiuda h-moll, Interludium e-moll etc., aż do zamykającego cykl Postludium as-moll.

Jednak wewnątrz poszczególnych miniatur kompozytor nie trzyma się ustalonych tonacji, traktując je w sposób ambiwalentny, durowo-molowy, i operując dość swobodnym językiem muzycznym, pełnym dysonansów i „chropawych” współbrzmień. W utworze aż roi się od znaków przymusowych, uwarunkowanych najczęściej pochodami półtonowymi kolejnych dźwięków, oplatających podstawowe tony melodii. Dodatkowo kompozytor postanowił zróżnicować utwory naprzemiennie pod względem tempa (szybkie-wolne), dynamiki (forte-piano) oraz charakteru (burzliwy-medytacyjny). Dla nadania cyklowi jednolitości Panufnik wprowadza w każdej części, w sposób mniej lub bardziej oczywisty, tę samą linię melodyczną, przetykając nią strukturę kolejnych miniatur. W efekcie powstał cykl wirtuozowskich utworów fortepianowych, będący swoistym nawiązaniem do twórczości Bacha i Chopina. Kolejne etiudy pełne są arcytrudnych, pianistycznych pomysłów technicznych oraz niebanalnych propozycji brzmieniowych w częściach wolnych. Po rewizji utworu w roku 1955 kompozytor zrezygnował z tytułowania miniatur oraz dookreślenia ich tonacją, pozostawiając wyłącznie kolejny numer porządkowy. Zmienił też tytuł na angielskie *Twelve Miniature Studies*. Cykl może być wykonywany w całości lub dwóch częściach po sześć etiud każda (I-VI oraz VII-XII). (bb-l)

In 1729, Johann Sebastian Bach took up the post of director of the Collegium Musicum, an association of professional musicians and students founded twenty years earlier by Georg Philipp Telemann. Inspired by his new occupation, soon afterwards Bach published his new masterwork: the four-part cycle *Clavier-Übung* (pub. 1731–1741),

which in accordance with the title contained a comprehensive range of ‘keyboard exercises’. The compositions assembled here include partitas, chorale arrangements and the *Goldberg Variations*, which crowned this monumental project, in book IV. The second book, published in 1735, contained the *Italian Concerto* and *French Overture*. From the very beginning, the Concerto was lauded: ‘this work is composed in the best possible way for this kind of composition – Bach’s erstwhile opponent Johann Adolph Scheibe asserted in a review from 1739 – Who would not admit at once that this harpsichord concerto must be considered the perfect model of a well-conceived solo concerto? At the present time, we would be able to name very few concertos with such splendid attributes, elaborated so carefully, or even none at all’.

A similar genesis to Bach’s dazzling Concerto can be ascribed to some of the piano works by Jean Sibelius, one of the twentieth-century masters of the symphony, written within a narrow stylistic isthmus between fading romanticism and nascent modernism. Sibelius composed piano miniatures throughout his life – casually, merely to practise his musical ideas. The cycle *The Trees (Cinq morceaux)*, Op. 75, was written at just such a moment, as exercises for the Fifth Symphony, dating from 1915. These laconic miniatures, beguiling with their charm and simplicity, have programmatic titles: we hear a flowering mountain ash, a solitary pine, an aspen, birch and spruce. This music – engrossingly curious, as Witold Lutosławski termed it – rocks branches of chords, opening up buds of melody. Poetical and intoxicating are the *Prelude and Nocturne for Left Hand*, Op. 9 by Alexander Scriabin. The young composer wrote them while suffering an injury to his

right hand, in order to practise his left. This composition is so condensed and intense that if you closed your eyes so as not to see the pianist, you might not guess that it was written for one hand alone. It seems to be studded with Chopinesque or Debussian motifs, as if Scriabin had taken up unfinished strands of thought from those two past masters and carried them further.

Also composed for left hand, in 1941, was the *Sonatina* by the Romanian pianist Dinu Lipatti. Not without reason is this work compared to the output of Béla Bartók, although it shares a particular similarity with the Sonata for piano of Igor Stravinsky, from 1924. The analogies are distinct in the first movements, in which a uniform chromatic motion is the rule; also common to both works are the sarabande second movements. In the finales of the two compositions, some passages seem to be gazing at one another.

His tragically short life and especially his incredible musical sensitivity and sweetness of playing made Lipatti a legend of twentieth-century pianism. A perfectionist, he constructed his repertoire meticulously, with a prominent place afforded the music of Chopin.

At the MIDEM fair in Cannes in 2010, the ‘Chopin Award’ for the best disc of all time was given to Dinu Lipatti’s 1940s’ selection of Chopin waltzes, complemented by the Barcarolle, Nocturne in D flat major and Mazurka in C sharp minor. Lipatti was capable of bringing Chopin’s piano to life with his touch.

When the young Chopin set about writing his second set of Etudes, Op. 25, in 1837, one of his aims was probably to explore the limits of the piano’s capacities. Before Chopin, the etude had been an educational genre; his etudes created a different world, and the piano became limitless. ‘But what good is

description! – exclaimed Robert Schumann, abandoning his tale of the Chopin Etudes. – For they all manifest his bold creative powers; they are works of true poetry’.

The power to transcend boundaries is also possessed by Andrzej Panufnik’s introspective cycle of *Twelve Miniature Studies*. Here, the composer studies the note, moving around the circle of fifths, tests shades of sonorities, explores the keys and tries out tempos and rhythms – and we emerge dumbfounded, overawed by that fleeting, but unforgettable contact with the artist’s inner world. (ks-k)

Written in 1947, Twelve Miniature Studies is the first work that Andrzej Panufnik composed after the Second World War (he had earlier reconstructed a few scores lost during the war), and at the same time his first for solo piano (there are just three such works in the whole Panufnik oeuvre, although the piano often plays a significant role in his orchestral compositions). This is a cycle of etudes that adhere – nominally, at least – to keys a fifth apart, according to the circle of fifths, hence the earlier Polish title Krag kwintowy, which translates as ‘Circle of fifths’. Panufnik even gives the key signatures for the successive pieces in the cycle, which opens with a Prelude in C sharp minor, followed by an Interlude in F sharp minor, Etude in B minor, Interlude

in E minor, and so on, until the Postlude in A flat minor that brings the cycle to a close. Within individual miniatures, however, the composer does not keep to the set keys, treating them in an ambivalent, major-minor, way and employing a rather free musical language full of dissonances and ‘rough’ chords. This work is littered with accidentals, most often conditioned by semitone progressions of notes entwining the basic notes of the melody. In addition, the composer chose to vary the pieces in alternation, according to tempo (quick-slow), dynamics (forte-piano) and character (stormy-meditative). In order to unify the cycle, Panufnik incorporates the same melodic line in every piece, in a more or less obvious way, weaving it into the structure of successive miniatures. In effect, what we have here is a cycle of virtuosic piano pieces referring in a peculiar way to the output of Bach and Chopin. Successive studies are full of incredibly difficult details of pianistic technique and interesting sonorities in the slow passages. The change of title to the English Twelve Miniature Studies accompanied the composer’s revision of the work in 1955, when he also abandoned the titles of individual pieces and the designations of their keys, leaving only the consecutive ordinal numbers. This cycle can be performed integrally or in two sets of six etudes (I–VI and VII–XII). (bb-l)

including the Mayor of Koszalin's Prize and grants from the Minister of Culture and National Heritage and the Polish Children's Fund. She has taken part in masterclasses given by Waldemar Wojtal, Monika Sikorska-Wojtacha, Andrzej Tatarski, Andrzej Jasiński, Dina Yoffe, Vera Nossina, Aquilles delle Vigne, Frank Vibaut and others.

22.08, 24.08

MICHAEL GÜTTLER, dyrygent rodzony w Dreźnie, uzyskał rozgłos dzięki sensacyjnemu zastępstwu Valery'ego Gergieva w *Pierścieniu Nibelunga* i *Parsifalu* Wagnera, wystawionych w Teatrze Maryjskim w 2003 r. Po nauce gry na skrzypcach, trąbce, fortepianie, studiach dyrygentury chóralnej, a następnie orkiestrowej w Hochschule für Musik w Dreźnie oraz udziale w licznych kursach mistrzowskich został przyjęty do programu Forum Dyrygentów Niemieckiej Rady Muzycznej. Zdobył nagrody na licznych konkursach dyrygenckich, począwszy od Konkursu im. Franca Capuany w Spoleto (Włochy, 1996), przez Bottega w Treviso (1994), Internationales Dirigentenforum w Hamm (1993) oraz Conduct for Dance w Londynie (1993). W latach 1998–2002 jako najmłodszy główny dyrygent w Austrii kierował Teatrem Miejskim w Klagenfurcie. Od 2002 r. – stały dyrygent gościnny w Teatrze Maryjskim w Petersburgu. Prowadził m.in. orkiestrę Opéra National w Paryżu, drezdeńską Sächsische Staatskapelle, Semperoper, Opery Niemieckiej w Berlinie, Teatro La Fenice w Wenecji, Teatro San Carlo w Neapolu, Filharmonii Drezdeńskiej, Filharmonii Izraelskiej, Orchestre de Paris, RAI Torino, Orkiestrę Symfoniczną RTVE w Madrycie, orkiestrę Filharmonii Moskiewskiej, Rosyjskiej Filharmonii Narodowej, Szwedzkiego Radia oraz Opery Wiedeńskiej.

The Dresden-born conductor **MICHAEL GÜTTLER** first came to prominence with his

sensational substitution at short notice of Valery Gergiev in Wagner's *Ring* and *Parsifal* at the Mariinsky Theatre in 2003. After studying violin, trumpet, piano and choir conducting, then orchestra conducting at the Hochschule für Musik in Dresden, as well as attending numerous masterclasses, he was accepted for the Förderprogramm Dirigentenforum des Deutschen. He won prizes in numerous conducting competitions, including the Franco Capuana in Spoleto, Italy (1996), Bottega in Treviso, Italy (1994), Internationales Dirigentenforum Hamm (1993) and Conduct for Dance in London (1993). From 1998 to 2002, he was Austria's youngest chief conductor at the Stadttheater Klagenfurt. Since 2002, he has been Permanent Guest Conductor of the Mariinsky Theatre in St Petersburg. He has also conducted the Opéra National de Paris, Sächsische Staatskapelle Dresden, Semperoper, Deutsche Oper Berlin, Teatro La Fenice in Venice, Teatro San Carlo in Naples, Dresdner Philharmonie, Israel Philharmonic, Orchestre de Paris, RAI Torino, RTVE Symphony Orchestra of Madrid, Moscow Philharmonic, Russian National Philharmonic, Swedish Radio Symphony Orchestra and Vienna State Opera, among others.

25.08

CLARE HAMMOND debiutowała recitalami podczas festiwalu City of London, Cheltenham i Presteigne oraz serią koncertów w Purcell Room. Jest propagatorką współczesnej muzyki. W 2014 r. ma w programie prawykonania 10 nowych utworów, tournée po Polsce w związku ze stuleciem urodzin Andrzeja Panufnika (pod patronatem British Council), nagrania dla BBC 3 i występy na 7 festiwalach europejskich. Po wydaniu pierwszej płyty w firmie Prima Facie Records w 2012 r. wielokrotnie występowała na antenie radia BBC 3, dokonując nagrań dla tej radiofonii, a także publikując 2 kolejne płyty

(dla BIS Records) z wszystkimi kompozycjami fortepianowymi Andrzeja i Roxanny Panufników oraz z wyborem etiud Unsuk China, Karola Szymanowskiego, Nikolaia Kapustina i Siergieja Liapunowa. W ostatnich czasie Clare Hammond występowała w Bristolu w St. George, Queen's Hall w Edynburgu, Cheltenham Town Hall, w Barber Institute w Birmingham oraz na festiwalach w Londynie, Presteigne i Brighton. Była artystką-rezydentką na Queen's University w Belfaście w latach 2012–13. Jako kameralistka współpracowała m.in. z Andrew Kennedym, Jennifer Pike, Philippe'em Graffinem, Lawrence'em Powerem, Ruth Palmer, Sarą Trickey oraz z kwartetami Endellion, Dante i Badke. W Kings Place programuje festiwal kameralny, związany z jubileuszem stulecia urodzin Andrzeja Panufnika w roku 2014. Aktywna na polu muzykologii – w 2012 r. w ramach rezydencji w Queen's University prowadziła wykłady i seminaria, wykladała gościnnie na uniwersytetach w Oxford, York i Surrey. Autorka pracy doktorskiej na temat XX-wiecznych koncertów fortepianowych na lewą rękę. Clare Hammond jest absolwentką Cambridge University, odbyła studia podyplomowe w Guildhall School of Music & Drama oraz City University of London. Za wsparcie swojej działalności jest wdzięczna Fidelio Charitable Trust, Musicians' Benevolent Fund, RVW Trust, Vernon Ellis Foundation i Stradivari Trust. Reprezentowana jest przez Liz Webb Management.

Pianist **CLARE HAMMOND** has given recitals at the City of London, Cheltenham and Presteigne Festivals, and the Wigmore and Bridgewater Halls. Highlights in 2014 include 3 BBC radio broadcasts, debut performances at 7 festivals across Europe, including the 'Chopin and his Music' Festival in Warsaw, the world premieres of works by 10 composers, and a Panufnik Centenary tour of Poland under the aegis of the British Council's 'Artists' International Development Fund'. In 2012, she promoted her debut CD (Prima Facie Records) on BBC Radio 3, and the following year the BBC aired her studio and live recordings. Two further discs were also released in 2013 (BIS), one with the complete solo piano works of Andrzej and Roxanna Panufnik and the other with etudes by Unsuk Chin, Karol Szymanowski, Nikolai Kapustin and Sergei Lyapunov. In recent years, Hammond has

performed at St George's Bristol, the Queen's Hall in Edinburgh, Cheltenham Town Hall, the Barber Institute in Birmingham and the City of London, Presteigne and Brighton festivals. In 2012–13, she was Artist-in-Residence at Queen's University Belfast. An active chamber musician, she has worked with Andrew Kennedy, Jennifer Pike, Philippe Graffin, Lawrence Power, Ruth Palmer, Sara Trickey and the Endellion, Dante and Badke string quartets. In 2014, she is curating a chamber festival to celebrate the centenary of the birth of composer Andrzej Panufnik at Kings Place. Active in the field of musicology, in 2012 she completed a doctorate on twentieth-century left-hand piano concertos and gave lectures and seminars as part of her residency at Queen's University. This season, she has also given presentations at Oxford, York and Surrey universities. A graduate of Cambridge University, where she obtained a double first in music, she pursued postgraduate study at the Guildhall School of Music & Drama and at City University London. She is grateful for the support of the Fidelio Charitable Trust, Musicians' Benevolent Fund, RVW Trust, Vernon Ellis Foundation and Stradivari Trust. She is represented by Liz Webb Management.

30.08

EUGEN INDJIC urodził się w Belgradzie w 1947 r. w rosyjsko-serbskiej rodzinie o muzycznych tradycjach. Mając 4 lata, wraz z matką wyemigrował do Stanów Zjednoczonych. Pierwszym impulsem do nauki muzyki stało się dlań wysłuchanie *Impromptu-Fantaisie* i *Poloneza As-dur* Fryderyka Chopina. Zaczął pobierać lekcje gry na fortepianie u Liubova Stephaniego i po raz pierwszy publicznie wystąpił jako 9-latek. Kolejnym nauczycielem Indjica był uczeń Anny Jesipowej – Aleksander Borowski. Po ukończeniu studiów na Phillips Academy w Andover Indjic przyjął zaproszenie Ericha Leindsdorfa do wykonania *II Koncertu*

NARODOWY
INSTYTUT
FRYDERYKA
CHOPINA

warszawa
15-31.08.
2014